

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

2. Барбашова І.А. Організаційно-методичні умови ефективності дидактичної системи сенсорного розвитку молодших школярів / І.А. Барбашова // Педагогіка та психологія: [зб. наук. праць / за заг. ред. І.Ф. Прокопенка, С.Т. Золотухіної]. – Х.: Щедра садиба плюс, 2015. – Вип. 49. – С. 56 – 66.

3. Барбашова І.А. Уровни сформированности зрительных пространственных сенсорных умений младших школьников / И.А. Барбашова // Известия Южного федерального университета. Педагогические науки. – 2014. – № 6. – С. 69 – 76.

4. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях / Дональд Кэмпбелл; [пер. с англ.]; вступ. ст. Г.М. Андреевой. – М.: Прогресс, 1980. – 392 с.

5. Максименко С.Д. Экспериментальна психологія: підруч. / С.Д. Максименко, Е.Л. Носенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.

6. Тверезовська Н.Т. Методологія педагогічного дослідження: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н.Т. Тверезовська, В.К. Сидоренко. – К.: Центр учбової літератури. – 2013. – 440 с.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2016

УДК 78.01.001.76(477)“21”

Тетяна Медвідь, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри методики музичного виховання і диригування
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка,
вчитель-методист ЗОШ № 18, м. Стебник Львівської області

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлено передумови та процес модернізації загальної музичної освіти в Україні на початку ХХІ століття.

Ключові слова: художньо-естетичні дисципліни, загальна мистецька освіта, особистісно-зорієнтоване навчання.

Табл. 2. Літ. 6.

Татьяна Медвидь, кандидат педагогических наук,
старший преподаватель кафедры методики музыкального воспитания и дирижирования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко,
учитель-методист ЗОШ № 18, г. Стебник Львовской области

МОДЕРНИЗАЦИЯ ОБЩЕГО МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ В НАЧАЛЕ ХХІ СТОЛЕТИЯ

В статье освещены предусловия и процесс модернизации общего музыкального образования в Украине в начале ХХІ столетия.

Ключевые слова: художественно-эстетические дисциплины, общее художественное образование, личностно-ориентированное обучение.

Tetyana Medvid, Ph.D. (Pedagogy), senior lecturer of the
Music Education Methods and Conducting of the
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,
teacher-methodist school № 18
Stebnyk Lviv region

MODERNIZATION OF THE GENERAL MUSIC EDUCATION IN UKRAINE AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

The article deals with the background and process of modernization of general music education in Ukraine at the beginning of the XXI century.

Keywords: artistic and aesthetic disciplines, general art education, personality-oriented education.

Постановка проблеми та аналіз публікацій. На початку ХХІ століття зусилля українських педагогів спрямовані на демократизацію освіти та перебудову традиційної системи викладання

художньо-естетичних дисциплін. Контент-аналіз наукових джерел, періодичних видань, програмно-методичної літератури засвідчує, що в досліджуваний період пошук нових ідей у загальній музичній освіті спонукав учителів до

використання в шкільній практиці інноваційних технологій, які є актуальними й сьогодні. У наукових статтях за 2000 – 2015 роки про урок музичного мистецтва в контексті соціокультурних контактів пише О. Жорнова; концепцію загальної мистецької освіти пропонує Л. Масол. Питання розвитку творчої та пізнавальної активності школярів розкривають Н. Антоник, Л. Булатова, В. Григор'єва, О. Опанасюк, Л. Ороновська, В. Рагозіна, І. Сівакова, В. Федорчук, А. Хмарна, В. Хмарний та ін. Проблеми музичного сприйняття й мислення розглядають І. Барвінок, О. Борисова, І. Гринчук, О. Лобова, О. Ростовський; вокально-хорової роботи – Н. Гороховська, Н. Веренікіна, О. Жорнова, В. Квошук, О. Маруфенко, Л. Чуриліна. Інноваційні форми роботи на уроках музичного мистецтва висвітлюють І. Гринчук, О. Гумінська, Н. Радчук та ін. Музично-дидактичні ігри, різноманітні завдання та вправи для школярів пропонують Г. Букреєва, Р. Дверій, Т. Кібалова, О. Куцан, Н. Мінасян, розробки уроків – Н. Бахуринська, І. Бойко, Н. Вислоцька, О. Гарна, В. Гровенко, Л. Джемалядінова, Л. Хлебникова та ін. Тестові завдання для педагогічного моніторингу для учнів 5-8 класів подає Л. Дмитракова. Методику використання соплки у загальноосвітніх школах викладають М. Печенюк, П. Леонтієв. Питання диференціації навчання розкриває О. Гумінська. Нестандартні форми та методи на уроках музичного мистецтва пропонують Л. Вознюк, А. Король, О. Матюшенко, В. Ніколаєнко, І. Романова, В. Таран. Шляхи застосування комп'ютерних технологій розглядають О. Балабан, Е. Василенко, Г. Заровська, Н. Новикова, І. Регейло, А. Славич, О. Чайковська, В. Янкул. Методичну літературу для вчителів загальноосвітніх шкіл та студентів вищих навчальних закладів пропонують Л. Аристова, І. Белова, Л. Безимчук, О. Гумінська, В. Дем'ячук, О. Корнілова, Я. Кушка, Л. Масол, Ю. Очаковська, Е. Печерська, О. Ростовський, В. Черкасов, С. Якимчук та ін.

Мета статті: висвітлити передумови та процес модернізації загальної музичної освіти в Україні на початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХІ століття вектор шкільної освіти почав спрямовуватись у площину цінностей особистісного розвитку школярів і зумовив принципову необхідність переосмислення усіх факторів, від яких залежала якість навчально-виховного процесу (змісту, методів, форм навчання і виховання, управлінських рішень тощо). У 2001 році було затверджено **Програму**

міжнародного співробітництва у рамках **“Комплексного плану заходів щодо розвитку загальної середньої освіти в 1999 – 2012 роках”**. Було підготовлено і підписано міжурядові угоди з 9 країнами, до яких вміщено статті щодо визнання свідоцтв про базову загальну середню освіту та атестатів про повну загальну середню освіту. Встановлено контакти з понад 50 міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, установами й фондами, зокрема з Європейським Союзом, Радою Європи, ЮНЕСКО, Інформаційною службою США, Інститутом ім. Гете, Представництвом Федеральної служби з питань освіти за кордоном ФРН, Французьким культурним центром, Американською Радою ACCELS [1, 19].

Входження України у світовий освітній простір зумовило врегулювання вітчизняних освітніх стандартів, зокрема, щодо тривалості здобуття загальної середньої освіти відповідно до норм світового співтовариства (не менше 12 років). Це вимагало перегляду мети і завдань шкільної освіти, оновлення її змісту та вдосконалення навчально-виховного процесу. Тому було розроблено **Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа)**, у вступній частині якої зазначалося: “Освіта ХХІ століття – це освіта для людини. Її стрижень – розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вмє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни” [2, 3 – 4]. Тобто, загальноосвітня школа України мала здійснити прорив до якісно нової освіти.

Основні напрями модернізації освіти були зосереджені у **Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті (2002)**. У січні 2004 року було затверджено Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти для 12-річної школи. Галузь “Естетична культура” Базового навчального плану включала такі змістові лінії:

- музична;
- візуальна (образотворча);
- мистецько-синтетична (хореографічне мистецтво, театральне мистецтво й екранні мистецтва).

На основі Базового навчального плану МОН розробляє *типові* навчальні плани для загальноосвітніх навчальних закладів. У них визначено перелік навчальних предметів і курсів відповідно до змісту освітніх галузей, кількість годин, відведених на їх вивчення у кожному класі.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

На розгляд пропонуємо *типовий* навчальний план для учнів основної школи у структурі 12-річної освіти (Таблиця 1).

програма художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах” (Наказ від 25.02.2004 р.).

Таблиця 1.

Типовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання (основна школа у структурі 12-річної)

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах					
		5	6	7	8	9	5-9
Мови і літератури	Українська мова	3,5	3	3	2	2	13,5
	Українська література	2	2	2	2	2	10
	Іноземна мова	3,5	3	3	2	2	13,5
	Зарубіжна література	1	1	1	1	1	5
Суспільство-знавство	Історія України	1	1	1	1,5	1,5	6
	Всесвітня історія	-	1	1	1	1	4
	Етика	1	1	-	-	-	2
Естетична культура	Музичне мистецтво	1	1	1	1	-	4
	Образотворче мистецтво	1	1	1	-	-	3
	Художня культура	-	-	-	-	1	1

Витяг з типового навчального плану (авт.)

Як бачимо з Таблиці 1, предмет “Музика” в основній школі отримав назву “Музичне мистецтво”, і галузь “Естетична культура” була представлена такими дисциплінами [3, 6 “ 7]:

- музичне мистецтво;
- образотворче мистецтво;
- художня культура.

Старша школа (10 – 12 класи) мала функціонувати як профільна: “Тут доцільним є поглиблене вивчення окремих предметів, широке використання курсів за вибором (економіки, екології, психології, програмування, соціальних тренінгів, автосправи тощо), факультативів” [2, 9]. У музичному (хоровому) профілі це – ритміка, хореографія, вокальний ансамбль, основи диригування, фольклор та етнографія, історія хорового мистецтва, оркестр. У залежності від умов роботи конкретної школи профільність навчання була запланована як у межах всього навчального закладу, так і в окремих класах або групах учнів. Окрім того, не виключалася робота шкіл і класів так званого загальноосвітнього профілю.

Загалом глобалізація як провідна ознака початку ХХІ століття зумовила необхідність переосмислення мети і завдань художньо-естетичної освіти школярів. Тому Міністерством освіти і науки України та Академією педагогічних наук були розроблені та затверджені два документи: “**Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах**” та “**Комплекса**

Яскравим прикладом інновацій у системі освіти було й те, що впродовж 2004 – 2005 років був проведений експеримент за програмою **Intel® Навчання для майбутнього** з метою ознайомлення вчителів із ефективним використанням інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі. Було створено 24 центри при обласних Інститутах післядипломної педагогічної освіти та 1000 опорних шкіл, підготовлено понад 1000 тренерів-методистів, які навчили 20 410 вчителів різних спеціальностей загальноосвітніх навчальних закладів (у тому числі й музики) раціональному використанню ІКТ. Було запроваджено систему проведення всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференцій та майстер-класів з питань застосування у навчальному процесі проектної методики, організації самостійної дослідницької роботи учнів, оцінювання навчальних досягнень за допомогою інформаційно-комунікаційних досліджень.

Використання комп’ютерних технологій в освітньому процесі стало прикметною ознакою початку ХХІ століття. Не є винятком і система загальної музичної освіти, оскільки викладання предметів художньо-естетичного циклу пов’язане з оперуванням різноманітною інформацією. Впровадження комп’ютерних технологій у навчальний процес дозволило значно підвищити ефективність музичного навчання школярів на основі особистісно-зорієнтованого підходу.

Потрібно зазначити, що комп'ютер допоміг не тільки підвищити ефективність навчально-виховного процесу, а й змінити саму технологію надання освітніх послуг. Відтак, учителі отримали необмежені можливості для застосування інноваційних методик викладання музичного мистецтва в школі. Як приклад таких новітніх розробок можна навести **“Відеосольфеджіо на основі українських народних мелодій”** учителя-методиста Дрогобицької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 4 Наталії Антоник, яка на основі педагогічного досвіду українських та зарубіжних композиторів (М. Леонтовича, К. Стеценка, З. Кодая) запропонувала власний навчальний проект. Основна мета **“Відеосольфеджіо”** – закласти основи музичної грамотності за допомогою сучасних інтерактивних методів навчання, навчити школярів сольфеджувати українські народні мелодії, споглядаючи яскраві, естетично оформлені слайди і, таким чином, викликати позитивні емоції та мотивацію до навчання.

З метою створення цілісної системи художньо-естетичної освіти і виховання, реалізації творчого пошуку вчителів-новаторів та пріоритетних напрямів змісту освіти ХХІ століття був виданий Наказ Міністерства освіти і науки України **“Про проведення науково-дослідної та експериментальної роботи зі створення цілісної моделі художньо-естетичної освіти та виховання в загальноосвітніх навчальних закладах України”** від 07.10.2005 р. [4, 22]. Мета загальної мистецької освіти полягає в наступному: у процесі сприймання та інтерпретації творів мистецтва і практичної художньої діяльності формувати в учнів ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати загальнокультурну компетентність та потребу в духовному самовдосконаленні. **“Загальна мистецька освіта з її унікальними можливостями впливу на людину має розглядатися не лише як процес набуття художніх знань і вмінь, а насамперед як універсальний засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних здібностей, естетичних потреб та інтересів”**, – зазначає Л. Масол у **“Концепції загальної мистецької освіти”** [6, 2]. Структура згаданої вище освіти була направлена у двох основних взаємопов'язаних вимірах: вертикальному (охоплення всіх років навчання в школі з *першого* до *дванадцятого* класу) та горизонтальному (введення елементів усіх видів мистецтв як складових змісту). Загальна мистецька освіта реалізовувалася за предметно-інтегрованою моделлю, що містила:

- інваріантну частину, представлену

предметами і курсами *Базового* навчального плану: **“Музика”** (1 – 4 класи), **“Музичне мистецтво”** (5 – 8 класи), **“Образотворче мистецтво”** (1 – 7 класи) або інтегрований курс **“Мистецтво”** (1 – 8 класи); **“Художня культура”** (9 – 11 класи); **“Естетика”** (12 клас);

- варіативну частину, яка складалася з елективних предметів і курсів: **“Хореографія”**, **“Дизайн”**, **“Медіакультура”** тощо.

Потрібно зазначити, що протягом 2002 – 2005 років у кількох загальноосвітніх навчальних закладах України проводився експеримент регіонального рівня з проблеми впровадження інтегрованого курсу мистецької освіти. Результати дослідження засвідчили, що культуротворча модель художньо-естетичної освіти і виховання будуватиметься на комплексному вивченні різних видів мистецтв і спрямована на формування та розвиток образно-асоціативного мислення школярів, їх творчого потенціалу, життєвої компетентності.

З метою реалізації рішень Всеукраїнської наради **“Сучасна художньо-естетична освіта: реалії та перспективи”** Міністерством освіти і науки у червні 2009 року було затверджено **“План дій щодо поліпшення якості художньо-естетичної освіти на 2009 – 2012 роки”** [5, 43]. Зокрема, у Плані йшла мова про недостатній розвиток мережі загальноосвітніх навчальних закладів художньо-естетичного профілю, невирішене питання забезпечення підручниками з музичного та образотворчого мистецтва, складну ситуацію з кадровим забезпеченням у початковій та основній школах з мистецьких дисциплін.

У 2011 році було затверджено Державний стандарт початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів від 20.04.2011 р.). Освітня галузь **“Мистецтво”** для учнів 1 – 4 класів охоплювала такі змістові лінії: музичну, образотворчу та мистецько-синтетичну, що мали можливість реалізуватися шляхом вивчення окремих предметів або інтегрованих курсів. Відтак, предмет **“Музика”** в початковій школі отримав назву **“Музичне мистецтво”** (Таблиця 2).

Таким чином, загальноосвітній навчальний заклад може обирати окремі курси: **“Музичне мистецтво”** чи **“Образотворче мистецтво”**, або ж інтегрований курс **“Мистецтво”**, використовуючи години варіативної складової навчального плану. У руслі нового концептуального підходу до музичної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах основний акцент ставиться на особистісний розвиток учня, збагачення його емоційно-естетичного досвіду під час сприймання та інтерпретації творів музичного мистецтва й музично-практичної діяльності, а також формування

Таблиця 2.

Типовий навчальний план початкової школи з українською мовою навчання

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах				
		1	2	3	4	Раз.
Мови і літератури	Українська мова	7	7	7	7	28
(мовний і літературний компоненти)	Іноземна мова	1	2	2	2	7
Математика	Математика	4	4	4	4	16
Природознавство	Природознавство	2	2	2	2	8
Суспільствознавство	Я у світі	-	-	1	1	2
Мистецтво	Музичне мистецтво	1	1	1	1	4
	Образотворче мистецтво	1	1	1	1	4
Технології	Трудове навчання	1	1	1	1	4
	Сходинки до інформатики	-	1	1	1	3
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	1	4
	Фізична культура	3	3	3	3	12

Витяг з типового навчального плану (авт.)

ціннісних орієнтацій, потреби у творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні у сучасному інформаційному середовищі.

Висновки. Найважливішим підсумком початку ХХІ століття є те, що врешті укріпилися позитивні тенденції модернізації національної системи освіти, що були зосереджені у “Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа)” та Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті. Перебудова змісту загальної музичної освіти передовсім пов’язана із впровадженням нових Державних стандартів, зокрема Державного стандарту початкової загальної освіти й Державного стандарту базової і повної середньої освіти, а також із “Концепцією загальної мистецької освіти”. Українська школа почала поступово переходити до інтегративності мистецьких дисциплін та багатоваріантності підручників, посібників, програм. Це, безперечно, стимулює науково-дослідницьку думку, спонукає не тільки науковців, а й учителів-практиків до педагогічної творчості. Але одним із головних завдань сучасної музичної освіти є створення такої системи навчання у загальноосвітніх закладах, яка

б забезпечила потреби кожного учня відповідно до його нахилів, інтересів, можливостей; організація навчально-виховного процесу на засадах глибокої поваги до учня, врахування особливостей його індивідуального розвитку.

1. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2001. – № 11. – Червень. – 32 с.

2. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2002. – № 2. – Січень. – 32 с.

3. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2004. – № 6. – Березень. – 32 с.

4. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2005. – № 31 – 32. – Листопад. – 64 с.

5. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2009. – № 28 – 29. – Жовтень. – 64 с.

6. Масол Л. Концепція загальної мистецької освіти / Л. Масол // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 1. – С. 2 – 5.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2016

